

SÚWRETLEW ÓNERINDE Q.SAIPOV DÓRETIWSHILIGIN TALABALARĠA ÚYRETIW

Abatov Jalġasbay Ormbaevich

Berdax atındaġı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti w.a. docent.

e-mail: jabatov@gmail.com

Uzakbaev Aynazar Orınbay ulı

Berdax atındaġı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti 2-kurs talabası.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15368103>

Annotaciya. Maqalada xudojnik Q.Saipov dóretiwshiligi haqqında talabalarġa túsindiriw reńler hám simvollar tiykarında social waqyanı, ishki sezimin kórsetiw, sol menen birge súwretler, qadirli súwretlerdi túsiniwde belgili dárejede reńler ańlatuwshı mánislerine baylanıslıǵı. Qále tariyxıy bolsın yamasa uluwma psixologiyalıq, kórkem bolsın reńler hám simvollar haqqında biliw talap etiledi. Maqalada Q.Saipov dóretiwshiligin túsiniwde reńler haqqında da belgili dárejede kóz aldına keltirip biliw kerekligi haqqında pikir keltiriledi.

Gilit sózleri: reńler, simvollar, súwretlew óneri, bezew, dekoraciya, kórkem óner shıǵarması, tariyxıy mákan, dawir hám suwret baylanıslıǵı, reńlisúwret, uyǵınlıq, mánisi

МЕТОДЫ РАЗЪЯСНЕНИЯ СТУДЕНТАМ ТВОРЧЕСТВА К. САИПОВА В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Аннотация. В статье рассказывается о творчестве художника К. Саипова и о том, что разъяснение студентам, основанное на цветах и символах, зависит от того, в каком смысле оно выражает социальные события, чувства, в каком смысле картины, уникальные картины. Независимо от того, « исторически это или вообще психологически, художественно ли это, необходимо знать цвета и символы. В статье обсуждается, что при понимании творчества К. Саипова должно быть определенное представление о цветах.

Ключевые слова: цвета, символы, изобразительное искусство, декор, художественное произведение, историческое пространство, связь времени и образа, живопись, гармония, смысл

METHODS OF EXPLAINING TO STUDENTS THE WORKS OF K. SAIPOV IN THE VISUAL ARTS

Abstract. The article tells about the work of the artist K. Saipov and that the explanation to students based on colors and symbols depends on the sense in which it expresses social events, feelings, in what sense paintings, unique paintings. Regardless of whether it is historical or even psychological, whether it is artistic, it is necessary to know colors and symbols. The article discusses that when understanding the work of K. Saipov, there should be a certain idea of colors.

Keywords: colors, symbols, fine art, decor, artwork, historical space, connection of time and image, painting, harmony, meaning

Qaraqalpaq reńlisúwretiniń rawajlaniwi hám formalasiwi 20-ásirdiń 1950-jıllariniń ekinshi yarimi - 1960-jıllardıń baslarına tuwri keledi. Oǵan deyin Qaraqalpaqstanda súwretlew óneri (reńlisúwret, grafika, músinshilik) bolmaǵan biraq skulptura hám kesiw qábiiletine iye

bolgan sheber ustalar xaliq ameliy kórkem bezew ónerinde kóp islegen. Arnawli kórkem tálim algan birinshi xudojnikler - Qıdırbay Saipov (1939-1972), Kawender Berdimuratov (1926-1997), Joldasbek Kuttimuratovlar (1934-2016) tiykarinan Tashkent qalasindağı kórkem óner mekteplerin pitirgen edi.

Qaraqalpaqstanda 50-jillarda jergilikli qaraqalpaq súwretlew óneri mektebi formalasa basladi. Súwretlew óneri mektebiniń formalasiwina úlesin qosqan jergilikli xudojniklerden - Qıdırbay Saipov, Qawender Berdimuratov, Muzaffar Ishanov, Amangeldi Ótegenov, músinshiler Joldasbek Quttimuratov hám Daribay Turiniyazovlar boldi.

Qaraqalpaq xalqınıń suwretlew ónerin izertlewde hám rawajlanıwına belgili suwretshi, Qaraqalpaqstanğa miyneti sińgen kórkem óner ğayratkeri Q. Saipovtıń islegen xızmetleri ayırıqsha sóz etiwge turarlıq.

Q. Saipovtıń dóretiwshilik xızmetleri Tashkenttegi Benkov atındağı kórkem óner uchilishesin pitkergennen baslap-aq teatr menen baylanısta boldı. 1958-jıldan baslap Stanislavskiy atındağı Qaraqalpaq mámleketlik teatrınıń bas xudojnigi bolgan Q. Saipovtıń «Aq gul» spektakli (1959 j.) suwretshiniń dekoratsıyanı jivopislik jobada sheshiwdegi eń iri tabısı edi. Q. Saipovtıń tariyxıy temağa qızıǵıwı onıń patriotlıq temağa arnalğan diplom jumısı «Bozataw» kartinasınan da ayqın kórinedi.

1959-jılı Moskvada bolgan Ózbekstan kórkem óneri hám ádebiyatınıń on kunliginde Q. Saipovtıń «Aq gul» spektakline salgan eskizleri Ózbekstandağı atalıq xudojniklerdiń shıǵarmaları qatarında joqarı bahalandı hám avtor xudojnikler awqamına aǵzalıqqa qabıllandı.

1961-jılı Q. Saipov Qaraqalpaqstan xudojnikler awqamınıń shólkemlestiriw komitetiniń juwaplı sekretarı bolıp tayınlandı.

Eskizlerdi, kartinalardı kóriw hám olardı bahalaw, hár qıylı kórgizbelerge tayarlanıw, dóretiwshilik buyırıtpalardı tekseriw hám óndirislik ustaxanasındağı isler hám taǵı basqalar onıń wazıypasına kirdi.

Biraq bul jumıslar onıń teatrdağı juwapkershiligine kesent keltirgen joq. Usı jılı ol N. Dáwqaraevtıń «Alpamıs» atlı muzikalı dramasını bezeydi. Bul postonovka sol waqıttağı xudojniktiń eń iri shıǵarması boldı.

Q. Saipovtıń epikalıq shıǵarmalardı saxnalastırıwǵa qatnasıwı qaraqalpaq xalqınıń burınǵı qaxarmanlıq ótmishine baǵıshlangan iri estelik sıpatında kórinedi.

Xudojnik «Alpamıs» tı saxnalastırıwda etnografıyalıq materiallardı sheberlik penen paydalandı. 1960 jıllardıń basında Q. Saipov Dushanbedegi S. Ayniy atındağı opera hám balet teatrında K. Lektovtıń «Kuba qızı» operasını bezedi.

Bul onıń operanı saxnalastırıwdağı, bezewdegi birinshi tájiriyesi edi. Q. Saipov usı jılı Á. SHamuratov hám I. Yusupovtıń «Qırq qız» hám taǵı basqa bir qansha spektakllerdi bezedi. Xudojnik dóretpelerinde tariyxıy-revolyusiyalıq, ertek-legenda temasındağı spektakllerge islegen dekoratsıyaları keń orın aladı.

Usılardan hám muzikalı drama: T. Qayıpbergenovtıń «Qaraqalpaq qızı» (1967 j. rejisseri R. Tóreniyazov) hám A. Begimov, T. Allanazarovtıń «Ġarip ashıq» spektaklleri de dekoratsiya isledi. Ol bir qansha jıl dawamında hár qıylı bayram, waqıyalardı bezeytuǵın xudojnik sıpatında de kózge tusti.

Oniń Tashkenttegi hápteliklerdiń saltanatlı ashılıwı hám jabılıwı konsertlerin, Xorezmdegi mádeniyat kunlerin bezewi eń iri bezew jumıslarınan esaplanadı.

Q.Saipovqa tınımsız izleniwler tán edi. Onıń talantınıń bir bólegi kórkem ónerdiń basqa da tarawları: suwretshilik óneri, grafika hám ádebiyatta da anıq kózge tusti.

XIX-XX ásirde suwretshilik ónerinde baslı wazıypalarǵa aynalǵan bul mashqalalar qaraqalpaq kórkem ónerinde birinshi ret qaraqalpaq xudojnigi Q.Saipov tárepinen sheshildi.

Q.Saipovtıń suwretshilik ónerinde bir qansha portret shıǵarmaları da bar. Ol kóplegen lirikaliq kartinalardi jaratti.

Bular: «Tandır tábiyat kórinisinde», «Kesh», «Amudariyada kesh», «Ájiniyaz portreti» (1967 j), «Záwreniń portreti» (1967 j), «I.Yusupovtıń portreti» (pitpegen) hám taǵıda basqa bir qansha kartinalar jaratti.

«Záwreniń portreti» 1967 jilda islengen bolıp, házirgi waqıtta Qaraqalpaqstan Respublikamızdıń paytaxtı Nókis qalasındaǵı I. V. Savitskiy atındaǵı muzeyde saqlanbaqta.

Berdaq atındaǵı sıylıqtıń lawreatı, talantlı xudojnik Q.Saipovtıń qısqa bolsa da mazmunlı dóretiwshilik ómiri respublikamız mádeniyatınıń rawajlanıwına belgili dárejede tásir etti.

REFERENCES

1. Абатов Ж. О., Узакбаев А. О. ТАЛАБАЛАРДА САНЪАТ АСАРИНИ КЎРИБ ТУШУНИШ ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УСУЛЛАРИ 2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14531738>
2. Абатов Ж. О ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНИГА БАДИИЙ ЁНДАШУВ 2024
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14205820>